

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง กระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร 7 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา สามารถแบ่งผลการศึกษานอกได้เป็น 6 ส่วนดังนี้

1. การศึกษาในส่วนของผู้นำ ได้แก่ ความเป็นปัจเจกชน แรงจูงใจ สถานการณ์
2. การศึกษาในส่วนของกลุ่ม ได้แก่ แนวคิด การบริหารจัดการ เครือข่าย
3. การศึกษาในส่วนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยี
4. ปัจจัยและกระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ
5. คุณลักษณะของผู้นำตามธรรมชาติ
6. บทบาท ผลงานของผู้นำตามธรรมชาติ

1. การศึกษาในส่วนของผู้นำ ได้แก่ ความเป็นปัจเจกชน แรงจูงใจ สถานการณ์

1.1 ปัจเจกชน

การศึกษาความเป็นปัจเจกชนของประชากร ประกอบด้วย

- 1.1.1 การประกอบอาชีพของบิดามารดา และชีวิตในวัยเด็ก
- 1.1.2 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาและญาติพี่น้อง
- 1.1.3 การศึกษา
- 1.1.4 ศาสนา
- 1.1.5 การประกอบอาชีพของผู้นำ และชีวิตครอบครัว

1.1.1 การประกอบอาชีพของบิดามารดา และชีวิตในวัยเด็ก

จากการศึกษาพบว่า ประชากรทั้ง 7 ท่าน เกิดและใช้ชีวิตในครอบครัวเกษตรกร ทำนา ทำสวนผลไม้ สวนยางพารา มีฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน ประกอบกับบิดามารดามีบุตรหลายคน ในวัยเด็กทุกคนจึงต้องช่วยเหลือบิดามารดาทำงานบ้าน เลี้ยงน้อง และช่วย

เหลืองานเท่าที่พอจะทำได้ควบคู่ไปกับการเรียนหนังสือ ทำให้ประชากรเป็นคนที่อดทน เพราะชีวิตในวัยเด็กได้ผ่านความลำบากมาก่อน เมื่อบิดามารดาไปทำงานก็จะนำประชากรไปทำงานด้วย ทำให้ได้รับความรู้และมีความสามารถในอาชีพเกษตรกร ซึ่งได้คลุกคลีและมีโอกาสทำงานเกิดความชำนาญเป็นอาชีพ สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ครอบครัวกรีดยาง ทำนาทำสวน ปลูกผัก ทำนา ชอบทำนาทำสวน เพราะบรรพบุรุษเป็นชาวนาชาวสวน”

“ลำบากยากจน พี่น้อง 9 คน...แล้วไม่มีกางเกง นุ่งผ้าถุง อายเพื่อน มันจน”

“พ่อแม่เป็นเกษตรกร ทำสวน ทำไร่ ทำนา แล้วมีพี่น้อง 10 คน พ่อแม่ถือเป็นคนลำบากยากจนคนหนึ่งในตำบล”

1.1.2 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาและญาติพี่น้อง

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของครอบครัวทุกครอบครัวบิดามารดาอยู่ร่วมกัน วิธีการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาและญาติพี่น้องเป็นไปในลักษณะของการกระทำให้เห็น ทำให้ประชากรได้ซึมซับปฏิบัติตาม เช่น ความขยันอดทนในการประกอบอาชีพ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด เป็นคนประหยัด ทำให้ประชากรใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และพัฒนาเป็นบุคลิกภาพของตนเมื่อเติบโตขึ้น สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“พ่อแม่ไม่ได้สอนอะไรมากมายหรอก พฤติกรรมความเป็นอยู่ พ่อแม่เป็นคนขยัน เป็นเกษตรกรที่พยายาม พ่อคิมน้ำมาแต่การพนันไม่เล่น แล้วขยันทำงาน พ่อไม่เที่ยวเตร่เฮฮา สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่เห็นภาพ”

“พ่อบอกให้ขยัน เป็นตัวอย่างไม่สูบบุหรี่ ไม่มีการพนัน ได้คู่ตัวแบบ”

“พี่ชายให้เรียนหนังสือ วันหยุดพี่ชายพาไปสวน พี่ชายลูกลูกขึ้นตาลอด”

1.1.3 การศึกษา

ผลการศึกษาในระบบและการเรียนรู้ด้วยตนเองของประชากรจากกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ (5 ท่าน) จบการศึกษาภาคบังคับคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจนหรือครอบครัวต้องการแรงงาน หากจะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปต้องเดินทางไปเรียนที่อำเภอหรือจังหวัด และค่านิยมของชุมชนในขณะนั้นไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป ส่วนการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้รู้จักชีวิตและชุมชน เรียนรู้ระบบเศรษฐกิจ สังคมที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบทุน การตลาด การผลิต ซึ่งเป็น

พื้นฐานในการจัดการทุนและทรัพยากรของชุมชน ทั้งในรูปแบบกลุ่มออมทรัพย์และในการทำเกษตร โดยผู้นำทุกคนเป็นผู้สนใจที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เช่น การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ การอ่านหนังสือ การได้ศึกษาหาคำตอบด้วยตนเองจากประสบการณ์การทำงาน การได้พูดคุยพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคล หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน การได้เรียนรู้จากการได้เห็นถึงความสำเร็จของผู้อื่น นำมาปฏิบัติทดลองดูกับชุมชน การออกเดินทางไปเป็นวิทยากร การได้เปิดโลกทัศน์ได้รู้จักและเรียนรู้ใหม่ๆ การได้เข้าฝึกอบรมดูงานทั้งในและนอกประเทศ จากการให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“จบภาคบังคับ ไม่ได้เรียนต่อ อย่างที่บอกพ่อแม่มีลูกหลายคน แล้วตอนนั้นถ้าเรียนต่อจริงๆ มัธยมต้องมาเรียนที่หาดใหญ่หรือสงขลา ถ้าหากที่อยู่ ถ้าเรียนก็เพิ่มภาระ”

“ชอบอ่านหนังสือ ชอบฟังคนอื่นเขาพูด คู่มือ ฟังวิทยุทุกวัน เรื่องใหม่ๆ เข้ามาผสมผสาน ติดตามตลอด การเมือง เศรษฐกิจ ส่วนมากแล้วเกษตรกรรม เพราะมันเป็นวิถีชีวิตของเราด้วย”

1.1.4 ศาสนา

จากการศึกษา พบว่า ประชากร 6 ท่านนับถือศาสนาพุทธ การบวชในพระพุทธศาสนาถือเป็นประเพณีเพื่อทดแทนบุญคุณของบิดามารดา และเป็นคนที่สมบูรณ์เมื่อผ่านการบวชเรียน ประชากรทั้ง 6 ท่านผ่านการบวชเรียนมาแล้วทุกคน จนสอบได้นักธรรมตรีเป็นอย่างน้อย และมี 1 ท่านเป็นสมณสงฆ์ หลังจากลาสิกขาบวชประชากรได้นำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามาใช้ โดยไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุขทั้งปวง ทำงานเพื่อชุมชนด้วยความเสียสละ อดทน โดยมีรากฐานจากการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้กับการครองเรือน การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต รวมทั้งทำให้ชาวบ้านในชุมชนยอมรับการเป็นผู้นำเพื่อพัฒนาชุมชน เพราะการบวชเรียนทำให้ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ

ส่วน ทรน หมัดหลี นับถือศาสนาอิสลาม เป็นมุสลิมที่ยึดมั่นในหลักศาสนา และปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด การประกอบอาชีพโดยไม่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาชีวิตก็ไม่มีความหมาย นอกจากนั้น ทรน หมัดหลี ยังนำหลักคำสอนมาประยุกต์ใช้กับอาชีพเกษตรกรด้วยการไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิต การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“บวชมาแล้วตามหน้าที่ลูกผู้ชายไทย ทำดีไม่ได้เรารู้ เรื่องชั่วเราไม่ข้องเกี่ยว”

“เอาหลักศาสนามาใช้กับครอบครัว การทำงานไม่เอาเปรียบก็คือคุณธรรมอย่างหนึ่ง”

“อยู่ในวัดบวช 3 พรรษา แสดงธรรมให้กับชาวบ้าน พอสึกออกมา สิ่งเหล่านี้มันฝังอยู่ในจิตใจ ที่บวชเรียนหล่อหลอมให้ลุงปลอดคอบายมุข ไม่สูบไม่เที่ยว”

สรุปได้ว่าประชากรทั้ง 7 ท่านได้รับการหล่อหลอมจากศาสนาให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมสูง

1.1.5 การประกอบอาชีพของผู้นำ และชีวิตครอบครัว

จากการศึกษา พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ (4 ท่าน) ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร รับราชการ 2 ท่าน เป็นพระสงฆ์ 1 ท่าน ประชากรมีครอบครัวที่ราบรื่น การดูแลครอบครัวรวมทั้งความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวจะมีภรรยาเป็นผู้ดูแล ยกเว้น เคดำ แก้วเพชร เป็นผู้ดูแลครอบครัวด้วยตนเองมาตลอด เนื่องจากภรรยาเสียชีวิต ซึ่งก็สามารถอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาย่างดี ประชากรมีหน้าที่ในการประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ภรรยาจะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้กำลังใจ เป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จในการทำงานและช่วยสร้างฐานะครอบครัว ประชากรสามารถส่งบุตรให้เล่าเรียนและประกอบอาชีพตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน บุตรของประชากรได้เข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่ม หรือช่วยเป็นวิทยากรเผยแพร่แนวคิดของบิดา

จากการศึกษาสรุปว่า ครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จของการทำงานเพื่อชุมชน ประชากรจะเข้ามาทำงานให้กับชุมชนเมื่อครอบครัวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี กล่าวคือ ภรรยาและบุตรสามารถอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน หากผู้นำจะใช้เวลาไปทำงานเพื่อชุมชนหรือทำงานควบคู่ไปกับการทำงานเพื่อชุมชนไปพร้อมกัน ซึ่งการมีชีวิตครอบครัวที่ราบรื่นและมีฐานะดี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชากรได้รับการยอมรับเชื่อถือ ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับรายงานการวิจัยเรื่อง ผู้นำในชนบทไทย คือ มีความเชื่อกันในระหว่างชาวชนบทว่า บุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีนั้นย่อมจะเป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นผู้นำที่ดีในสังคมได้ด้วย การยอมรับให้เป็นผู้นำมักจะเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติในทางที่เป็นเยี่ยงอย่างอันดีแก่สังคม แม้แต่ชีวิตการครองเรือน

1.2 แรงจูงใจ

ในการศึกษาเรื่องกระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา จะศึกษาแรงจูงใจของประชากรแต่ละคนว่าสาเหตุที่เป็น

แรงผลักดันให้บุคคลเหล่านี้ออกมาปฏิบัติตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้คืออะไร จากการศึกษาพบว่า แรงจูงใจของประชากรเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. ความยากลำบากของตนเองและครอบครัว
2. การมีจิตสำนึกอยากช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก จากประสบการณ์ชีวิตที่ตนเองเคยประสบ สะท้อนจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“จิตสำนึกของลุงมันว่า เกิดมาชีวิตนี้ลุงลำบากยากจน แล้วลุงช่วยเหลือคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เราช่วยเหลือเขาได้”

“ลุงลำบากยากจนมาก่อน พอลุงมีโอกาสช่วยเหลือลุงก็ทำ แรงจูงใจคือความยากจน”

“มองในหมู่บ้านของลุงมีปัญหาเยอะ เช่น ความยากจน โจรผู้ร้ายปล้นเป็นรายวันในตำบล ปัญหาการพนัน จนทางราชการต้องส่งหน่วยเฉพาะกิจเข้ามาคุม”

สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและภาพรวมการพัฒนาของ อภิชาติ พันธเสน คือ การที่ผู้นำในชุมชนเข้ามาจัดการแก้ปัญหาการพัฒนาหมู่บ้านหรือท้องถิ่นของตนเองเพื่อเป้าหมายในการแก้ปัญหาของตนเอง ญาติพี่น้อง ชาวบ้านในชุมชน บุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับงานพัฒนาโดยตรง และต้องรับผิดชอบชาวบ้านในท้องถิ่นทั้งหมด ความดีความชอบอย่างอื่นไม่มี นอกจากความพึงพอใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ยาก ในการทำงานก็จะต้องทำอย่างรอบคอบ เพราะเขาจะต้องอยู่ในท้องถิ่นนั้นต่อไป และจะต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นๆ ในท้องถิ่น ข้อได้เปรียบคือ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและวิถีคิดของชาวบ้านได้ดี เพราะเป็นผู้ที่เข้าถึงชาวบ้านระดับพื้นฐานในท้องถิ่น รวมถึงต้องการพิสูจน์ว่าตนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยความคิด และความเชื่อมั่นในศักยภาพที่มีอยู่

1.3 สถานการณ์

ในการศึกษากระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

- 1.3.1 การศึกษาสถานการณ์ซึ่งเป็นปัจจัยภายในชุมชน
- 1.3.2 การศึกษาสถานการณ์ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกชุมชน

1.3.1 การศึกษาสถานการณ์ซึ่งเป็นปัจจัยภายในชุมชน

จากการศึกษา พบว่า สอดคล้องกับสถานการณ์และโอกาสในการเข้าเป็นผู้นำชุมชนของสมชาย พงษ์เทพิน จากวิทยานิพนธ์เรื่อง สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้นำกับ

การทำงานของผู้นำเครือข่ายองค์กรชุมชนในเขตเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีเครือข่ายสหชุมชน
ขอนแก่น อำเภอขอนแก่น (2542) โดยจำแนกการเข้าเป็นผู้นำจาก 4 สถานการณ์ที่แตกต่างกัน แต่
จากประชากรในการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าประชากรเกิดจากสถานการณ์ทุกข้อ

1. ได้รับการยอมรับจากชุมชนมาก่อนที่จัดทำกิจกรรมกลุ่ม/องค์กรชุมชน

ประชากรเป็นผู้ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนจนได้
รับการยอมรับก่อนที่จะก่อตั้งกลุ่ม/องค์กรชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่อาศัยตั้งรกรากภายในชุมชน
เป็นระยะเวลานาน ช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชนจนเป็นที่ยอมรับและสนับสนุนให้เป็นผู้นำ รวมทั้ง
ปัจจัยหรือเงื่อนไขส่วนตัว เช่น ประชากรสามารถสร้างฐานะด้วยความอดสาหัสของตนเองจนมี
ฐานะค่อนข้างดี ครอบครัวราบรื่น ยึดมั่นในหลักคำสอนทางศาสนา มีความประพฤติเป็น
เยี่ยงอย่างที่ดี รวมทั้งการคุ้นเคยกับประเพณีเข้าใจวัฒนธรรมในชุมชนของตน สะท้อนจากคำ
สัมภาษณ์ ดังนี้

“ในเรื่องพัฒนาไม่ยาก จะเอาจริงหรือไม่ ที่มันพัฒนาไม่ได้ บางคนมัน
ไม่ได้อยู่เป็นที่เส้นทาง แต่เราคุยได้ เพราะเราไม่ไปไหนแล้ว”

“ชาวบ้านเขาเคย ทางราชการเขามาท่อตั้งแล้วล้มละลาย ไม่มีใครสาน
ต่อ คนนี้มาแล้วย้ายไปก็จบ แต่ถ้าวัดกับชาวบ้าน วัดไม่ย้ายไปไหน”

“ลูกกล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ เพราะลูกค่อนข้างมีประสบการณ์
เพราะว่าเรื่องงานแต่ง งานอะไรต่างๆ ลูกจะไปเป็นเจ้าของก็เจ้าการ”

2. ผู้นำที่เข้ามาทำงานองค์กรชุมชนโดยการเข้าร่วมงาน และช่วยกิจกรรม
ชุมชนจนผู้มีบทบาทในการทำงาน

ประชากรซึ่งเป็นผู้นำกลุ่ม/องค์กรชุมชน ยกเว้น หรน หมัดหลี่ ซึ่งทำ
เกษตรธาตุลี ซึ่งเป็นการทำงานระดับปัจเจกบุคคล ล้วนแล้วแต่เข้าร่วมมีบทบาทในการพัฒนา
สาธารณูปโภค ได้มีโอกาสทำงานกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้านขณะนั้น ทำให้ได้เรียนรู้การทำงาน
โดยเป็นผู้ประสานงาน ได้ใกล้ชิดกับชาวบ้านเป็นกรรมการหมู่บ้าน เป็นสมาชิกสภาตำบล ทำงาน
จนมีผลงานปรากฏจากการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ทำให้ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา
สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“งานประจำทำสวน กรีดยาง งานสังคมทำถนน ไฟฟ้า บ่อน้ำ สร้าง
ส้วม งานอะไรในหมู่บ้านนี้ช่วยได้ช่วย เขาเรียกอะไรไปหมด”

“ช่วยงานไฟฟ้า ถนนหนทางตรงไหนเป็นหลุมเป็นบ่อ ริเริ่มสร้าง
สะพาน ช่วยเหลือชุมชนทั่วไป”

“รับเป็นอาสาสมัครกำจัดไข้มาลาเรีย รับเป็นกรรมการหมู่บ้าน เป็น กรรมการโรงเรียน ทุกเรื่องลุงเอาหมด”

3. ผู้นำที่เข้ามาทำงานกลุ่ม/องค์กรชุมชน โดยได้รับการกระตุ้นให้เห็น ความสำคัญจากองค์กรพัฒนาเอกชน และคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ประชากรทั้ง 7 ท่าน ในการศึกษาครั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือและการ ประสานงานจากองค์กรเอกชนมูลนิธิหมู่บ้าน ที่เข้ามาประสานงานทำให้ผู้นำทุกคนได้แลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้ามาช่วยเหลือแนะนำ สนับสนุนให้ทำงานกลุ่ม องค์กรชุมชน สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“เจ้าหน้าที่พัฒนากรมาแนะนำให้ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เสร็จแล้วลุงก็คิดว่า เขาสอนให้เก็บออมร่วมกัน ก็เห็นด้วยแล้วนำแนวคิดนั้นมาขยาย”

“พัฒนากรอำเภอมายืนป่วยว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ลุงก็ถามทันที ว่าออมทรัพย์คืออะไร...เสร็จแล้วลุงถามว่าพวกผมมีสิทธิ์ตั้งได้ไหม”

“อธิบดี (นายนิรุติ ไชยกุล) มาดูแล้วเห็นว่าชายขยงรวมกันแล้วออมทรัพย์ ได้ไหม ลุงไม่รู้วิธีการ ท่านก็บอกเอาคนมาฝึกสอนให้”

4. ผู้นำที่เข้ามาทำงานองค์กรชุมชนโดยสถานการณ์ปัญหา

ในทุกชุมชนของประชากรมีสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน คือ ปัญหา ความยากจน ชาวบ้านขาดแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้ประกอบอาชีพ หรือนำมาใช้เมื่อยามฉุกเฉิน ต้องเป็นเบี้ยล่างให้กับนายทุน ขาดการสะสมเงินด้วยตนเอง ผลผลิตทางการเกษตรถูกกดราคา ประชากรจึงหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้ โดยทางออกของพวกเขา คือ การทำกลุ่มออมทรัพย์ การทำ เกษตรแบบพึ่งตนเอง สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์

“พ่อค้าเอาเปรียบเรา ทำอย่างไรไม่ให้พ่อค้าเอาเปรียบ เมื่อก่อนถูกเอา เปรียบ เพราะต่างคนต่างขาย เมื่อ 2512 โกงราคา โกงน้ำหนัก เราไม่รู้จะปรึกษาใคร เพราะหน่วย ราชการก็ยังไม่ถึงทำไม่ได้”

“เราลำบาก คนอื่นก็ลำบาก ลุงก็คิดว่า เราจะปล่อยให้เป็นอย่างนี้หรือ ทำไมเราไม่หาทางแก้ปัญหา”

1.3.2 การศึกษาสถานการณ์ภายนอกชุมชน

มีความสำคัญที่มีส่วนส่งเสริมให้ผู้นำได้แสดงบทบาทของผู้นำ จากการศึกษาพบว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ สัมพันธ์ เตชะอธิก, ปรีชา อุยตระกูล และ ชื่น ศรีสวัสดิ์ (2537 : 46) ซึ่งสถานการณ์ภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐ โดยเฉพาะแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2524 – พ.ศ. 2529) ในสมัยของนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยมีกระบวนการทัศนในการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงจากฉบับที่ 1-4 คือ รัฐปรับแผนนโยบายการพัฒนาประเทศให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา จากเดิมรัฐมองว่าชาวบ้านในพื้นที่ชนบทคือ พวกโง่ จน เจ็บ ต้องส่งข้าราชการมาให้ความช่วยเหลือ ปลุกฝังความคิดว่าสิ่งที่รัฐนำเข้ามาในหมู่บ้านคือการพัฒนา ทำให้ชาวบ้านละทิ้งภูมิปัญญาเดิมของตน เพื่อรอรับการให้ การแจกจากรัฐ และในที่สุดก็ร้องขอจากรัฐเท่านั้น ผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 คือ การพัฒนาสาธารณูปโภคและอัตราค่าครองชีพที่สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันการดึงเอาทรัพยากรจากชนบทเข้าสู่เมืองก็มากขึ้นเช่นกัน ผลจากการพัฒนาหมู่บ้านในชนบททำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. ยิ่งพัฒนามากเท่าใดชุมชนยิ่งพึ่งพาอาศัยกันไม่ได้
2. ชุมชนจัดการทรัพยากรของตนเองไม่ได้
3. ชุมชนพึ่งตนเองไม่ได้ทางเศรษฐกิจ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 รัฐบาลได้ปรับกลยุทธให้ข้าราชการลงพื้นที่เพื่อมาทำงานร่วมกับชาวบ้าน เพื่อค้นหาผู้นำ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงภูมิความรู้ในท้องถิ่นให้เป็นแนวร่วมในการพัฒนา ปรับแนวคิดของข้าราชการที่ว่าผู้นำชาวบ้านเหล่านี้ไม่ใช่ผู้ที่มีความคิดแปลกแยก เป็นพวกหัวแข็งไม่เชื่อฟัง แต่เป็นผู้ที่มีจุดยืนให้ชาวบ้านรวมตัวกันเพื่อต่อรองและต่อสู้ด้วยการจัดตั้งกลุ่มขึ้นในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจและเพิ่มอำนาจการต่อรองของตน ทำให้เกิดกลุ่มพัฒนาอย่างเผ่น กลุ่มออมทรัพย์ การทำเกษตรผสมผสาน

สรุปผลการศึกษาพบว่า กลุ่มออมทรัพย์ทุกกลุ่มได้รับแนวคิดจากพัฒนาชุมชน ซึ่งประชากรเห็นว่าจะทำให้พวกเขาสามารถแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ได้ เพราะการก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นการปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาเอง กลุ่มออมทรัพย์กลุ่มแรกในภาคใต้ คือ กลุ่มออมทรัพย์บ้านคลองหว่า โดยมี ลักย์ หนูประดิษฐ์ เป็นแกนนำ ได้แหวกกฎแหกคอก รัฐมองว่ากลุ่มออมทรัพย์เหล่านี้ในไม่ช้าก็จะล้ม แต่ปรากฏว่านอกจากกลุ่มจะไม่ล้มแล้วกลับมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เงินทุนหมุนเวียนก็เพิ่มมากขึ้น เป็นแบบอย่างให้กับกลุ่มออมทรัพย์ทั่วประเทศ เช่นเดียวกับแนวคิดการให้สวัสดิการของ ชบ ยอดแก้ว และเกษตรผสมผสานของ หรน หมดหลี เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรได้นำไปทดลองปฏิบัติ รัฐให้การยอมรับประชากรเหล่านี้และนำออกมาสู่สาธารณชน เพื่อเผยแพร่แนวคิดและประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ทำมาแล้วทั่วประเทศ

2. การศึกษาในส่วนของกลุ่ม ได้แก่ แนวคิด การบริหารจัดการ เครือข่าย

2.1 แนวคิด

แนวคิดที่ประชากรแต่ละคนได้รับจากการศึกษาพบว่า แนวคิดในการทำงาน คือ วิธีการเรียนรู้ของประชากรที่แตกต่างกันไป เพราะการรับรู้ของแต่ละบุคคลต้องตอบสนองความต้องการของสมาชิก และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนนั้นๆ ซึ่งแต่ละชุมชนก็มีความเป็นมาและมีบริบทที่แตกต่างกัน โดยต่างมีเอกลักษณ์ของตนที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลาานาน แต่สิ่งที่เหมาะสมกันคือ การที่ประชากรได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในการทำงานของตนเองโดยตรง ได้พูดคุยได้มีโอกาสประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐ ได้ไปศึกษาดูงานจากคนที่สามารถทำได้สำเร็จ และทำด้วยตนเองแล้วได้ผลจึงทำต่อและบอกคนอื่นๆ ต่อไป

จากการศึกษา พบว่า ประชากรเป็นแกนนำในการเผยแพร่ความคิดและกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง ชาวบ้านที่เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ได้เรียนรู้ว่าเขาต้องแก้ปัญหาของตนเอง เพราะเขาคือผู้รู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด การรวมกลุ่มทำให้มีแหล่งเงินทุนของตนเอง มีสวัสดิการของตนเอง มีเงินที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติกลับมา วัฒนธรรม ประเพณีได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง สอดคล้องกับแนวคิด แนวปฏิบัติ ประสบการณ์กองทุนหมู่บ้าน สวัสดิการชุมชนของ เสรี พงศ์พิศ กล่าวถึงข้อสรุปสำคัญ 4 ประการ คือ

1. เอาความเชื่อมั่นกลับคืนมา ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นทุนที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดของชาวบ้าน ที่สูญเสียไปเพราะการพัฒนาสมัยใหม่

เมื่อแนวคิดของประชากรประสบความสำเร็จด้วยจำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้น เงินฝากสะสมที่เพิ่มขึ้น ระบบสวัสดิการ ทำให้พวกเขาเห็นว่าเขาทำได้ เขาบริหารจัดการเป็น ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินมากหรือน้อย ทำให้เกิดความมั่นใจและความภูมิใจ ไม่ว่าจะเป็กลุ่มออมทรัพย์หรือการทำเกษตรผสมผสาน ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตและชุมชนในทางที่ดีขึ้น แก้ไขปัญหาที่มีอยู่ ทำให้เขาว่าเขาเดินมาถูกทางในหลักการพึ่งตนเองแล้ว

2. เอาความสัมพันธ์กลับคืนมา ความสัมพันธ์กับธรรมชาติแบบเคารพและพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง แบบชุมชน ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันกลับมา

การก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ทำให้คนในชุมชนมารวมตัวทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันอีกครั้ง การได้พบปะพูดคุย การได้รับรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ วัฒนธรรมชุมชนภาคใต้แต่เดิมรักพวกพ้อง แต่เนื่องจากถูกกระแสการพัฒนาที่ทำให้ต่างต้องทำมาหากินแบบตัวใครตัวมัน ความสัมพันธ์จึงห่างเหินต่อกัน

3. จัดการใหม่ (เอาทรัพยากร เอาแรงงานของเราคืนมา เอาดิน ป่า การศึกษา สุขภาพ การพัฒนา และชีวิตของเราคืนมา)

มีแนวคิดทำประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ให้มีผลผลิตไว้กินไว้ขายตลอดปี ส่วนกลุ่มขายยางแผ่นหาวิธีจัดการรวมกลุ่มขายยางแผ่น ขายน้ำยางสด จัดการให้ทำให้มีคุณภาพรวมกันขาย กลุ่มออมทรัพย์จัดการนำเงินคนละเล็กละน้อยของชาวบ้านมารวมกันไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน เดิมชาวบ้านคิดว่าเขาไม่มีทุน ซึ่งในความจริงชาวบ้านมีทุนที่ยิ่งใหญ่แต่ขาดการจัดการที่ถูกต้อง ประชากรทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ว่าพวกเขาต้องจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง ไม่เช่นนั้นแล้วก็จะมีคนมาจัดการให้และเอาผลประโยชน์ไป พวกเขาจะกลายเป็นแรงงานถูกๆ เท่านั้น ถ้าพวกเขาไม่รวมกลุ่มและดำเนินการเอง พ่อค้าจะมาจัดการให้ใครก็ได้ที่มีความรู้ความสามารถ อำนาจและทุนจากภายนอกจะมาจัดการแทนพวกเขา

4. เรียนรู้ใหม่ (เอาความรู้และภูมิปัญญาคืนมา) การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับชาวบ้านไม่ใช่การเข้าโรงเรียนหรือสถานศึกษา หากเป็นกระบวนการที่เกิดจากการได้เห็น ได้สัมผัส ได้ปฏิบัติ ได้ทำด้วยมือของตนเอง เป็นกระบวนการทางปัญญาที่มาจากแรงบันดาลใจที่ทำให้ตัดสินใจ “ทวนกระแส” เพื่อเป็นตัวของตัวเอง

เกษตรชาติคู่ของ หรน หมัดหลี่ คือการทวนกระแสการทำเกษตรแนวใหม่ ถูกกล่าวหาว่าทำเกษตรแบบถอยหลัง จากการทดลองทำเป็นระยะเวลานานกับความเป็นอยู่ที่ดี ผลผลิตสูง ต้นทุนต่ำ มีเวลาทำกิจกรรมทางศาสนา ทำให้เขาได้เรียนรู้ว่าธรรมชาติมีประโยชน์แต่ต้องจัดการให้ถูกวิธี และไม่หวั่นไหว เพราะการทำเกษตรชาติคู่ต้องอดทนและใช้ระยะเวลา

กลุ่มออมทรัพย์ได้เรียนรู้ว่า การจัดการกลุ่มต้องสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน ทำตามความต้องการของสมาชิกกลุ่มจึงจะยั่งยืน กลุ่มออมทรัพย์ทั่วประเทศปล่อยกู้ที่กลุ่มเหมือนกลุ่มออมทรัพย์บ้านคลองหะจากแนวคิดของ ลักย์ หนุประดิษฐ์ ทั่วประเทศมีการจัดสวัสดิการเหมือนกลุ่มออมทรัพย์ตำบลน้ำขาว เป็นต้น

เมื่อพึ่งตนเองได้ ชาวบ้านจะได้ศักดิ์ศรี ได้อำนาจการต่อรอง ลดการร้องขอ เกิดเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ในชุมชน

2.2 การบริหารจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน

การศึกษาเรื่องกระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลา จะแบ่งการบริหารจัดการออกเป็น 2 กรณี คือ

1. ประชากรที่บริหารจัดการระดับกลุ่ม/องค์กรชุมชน

2. ประชากรที่บริหารจัดการระดับปัจเจกชน คือ หรน หมัดหลี บริหารจัดการสวนเกษตรผสมผสานของตนเอง

จากการศึกษา พบว่า ประชากรผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 6 ท่าน ยกเว้น หรน หมัดหลี ซึ่งทำสวนด้วยการบริหารจัดการด้วยตนเองไม่ผ่านกระบวนการกลุ่ม

ในส่วนของประชากรที่บริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ทั้ง 6 ท่าน ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการบริหารจัดการโดยพิจารณาตามแนวทงงานวิจัยของอาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ คือพิจารณา 3 ปัจจัย สรุปได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการคน ผลการศึกษาปรากฏว่าผู้นำทุกคนยึดมั่นในหลักความซื่อสัตย์สุจริต การบริหารจัดการคนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ธุรกรรมกับสมาชิก หลักการสำคัญคือ การสร้างแรงจูงใจทั้งบวกและลบ ซึ่งเป็นการควบคุมคนดีและไม่ดีให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบเดียวกัน

1.1 ธุรกรรม การให้ค่าตอบแทนกับธุรกรรมเพื่อเป็นกำลังใจในการทำงาน โดยค่าตอบแทนแตกต่างกันตามกำลังของแต่ละกลุ่ม โดยมีผู้นำทั้ง 6 คน ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี คอยพูดกระตุ้นเตือนให้ธุรกรรมมีจิตสำนึกในการทำหน้าที่ ยึดถือความสุจริต เพื่อให้สมาชิกเกิดความเชื่อถือศรัทธา การทำงานโดยเฉพาะเรื่องเงินต้องสามารถตรวจสอบได้ และพร้อมจะรับผิดชอบหากเกิดความผิดพลาดขึ้น ดังนั้นธุรกรรมจึงถือเป็นผู้เสียสละ จึงมีการให้รางวัลตอบแทน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเป็ยะ กลุ่มออมทรัพย์บ้านนาหว้ามีบ้านนาญตอบแทนเมื่อธุรกรรมทำงานให้กลุ่มจนเกษียณอายุจะได้รับเงินบ้านนาญตลอดชีวิต เป็นสิ่งที่กลุ่มตอบแทนให้กับการทำงานเป็นเวลานาน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจหรือยกย่องให้เป็นแบบอย่างในชุมชนต่อไป

1.2 สมาชิก กลุ่มออมทรัพย์ทุกกลุ่มได้รับแนวคิดเรื่องกองทุนสวัสดิการจาก ขบ ยอดแก้ว แห่งกลุ่มออมทรัพย์ตำบลน้ำขาว ผู้นำกลุ่มอื่นๆ นำมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนของตน โดยสวัสดิการเป็นสวัสดิการเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพแล้วแต่ว่าแต่ละกลุ่มจะจัดการอย่างไร ซึ่งทำให้ชาวบ้านถึงแม้จะไม่ได้รับราชการหรือมีฐานะร่ำรวยก็สามารถมีหลักประกันและนำมาซึ่งความภาคภูมิใจให้กับชาวบ้านเป็นอย่างมาก เมื่อชาวบ้านอยากได้สวัสดิการซึ่งถือเป็นแรงจูงใจทำให้สมาชิกต้องทำตามที่ถูกกลุ่มกำหนดกฎระเบียบ กติกา หากไม่ปฏิบัติตามก็จะไม่ได้รับสวัสดิการที่กลุ่มจัดไว้ สมาชิกจึงไม่ละเมิดกฎ เพราะกลัวไม่ได้รับสวัสดิการเหมือนสมาชิกคนอื่นๆ และเสียประโยชน์ที่จะได้รับ คือเป็นการควบคุมคนที่ได้ผลเป็นอย่างดี โดยมีแรงจูงใจทางลบคือ การไม่ได้รับสวัสดิการ หรือหากเบียดเบียนกลุ่มก็จะถูกริบเงินสะสมรวมทั้งสวัสดิการและการลงโทษทางสังคม

2. การบริหารจัดการทุน ผู้นำทั้ง 6 คน มีหลักการบริหารจัดการทุนที่เหมือนกัน คือ เริ่มจากสมาชิกมาออมเงินร่วมกันคนละเล็กคนละน้อย เริ่มต้นบริหารเงินจำนวนหลักสิบบนในปัจจุบันผู้นำทุกคนบริหารเงินหลักล้าน และเมื่อกลุ่มออมทรัพย์ประสบผลสำเร็จก็ขยายการบริหารจัดการไปสู่การตั้งร้านค้าชุมชน โดยซื้อสินค้าราคาถูกด้วยอำนาจการต่อรอง ชื่อจำนวนมากแล้วนำมาขายในราคาถูกลง รวมทั้งประหยัดค่าเดินทาง จัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด การสร้างผลิตภัณฑ์ใช้ในชุมชน เครื่องสาธิตปลูก เพื่อให้งินหมุนเวียนในชุมชน

3. การบริหารจัดการธุรกิจ เมื่อกลุ่มออมทรัพย์มีทุนหมุนเวียนของตนเองแล้วทำให้ชาวบ้านมีอำนาจต่อรองนำไปสู่การซื้อขาย แลกเปลี่ยน พัฒนาธุรกิจในชุมชน เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก

2.3 เครือข่าย

ในงานวิจัยเรื่องกระบวนการเกิดผู้นำเพื่อการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมในจังหวัดสงขลาพบว่า การก่อตั้งกลุ่ม/องค์กรแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่เป็นทางการ คือ กลุ่มออมทรัพย์ทั้ง 6 กลุ่ม
2. กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ คือ การทำเกษตรธาตุสี่ของ หรน หมัดหลี และเข้าร่วมกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านการเกษตร

สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา เดิมผู้นำแต่ละคนต่างดำเนินกิจกรรมของตนอยู่ภายในชุมชนของตนตามแนวทางที่แต่ละคนคิดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาและเผยแพร่ประสานกับชาวบ้าน จนกระทั่งอาจารย์จันงค์ แรกพิณิจ จากมูลนิธิหมู่บ้านได้เข้าไปพบปะกับผู้นำชุมชนในจังหวัดสงขลา รวมทั้งประชากรทั้ง 7 คน เพื่อศึกษาแนวคิด แนวทางการบริหารจัดการและประสบการณ์ของผู้นำชุมชนแต่ละคน และนำไปบอกเล่ากับผู้นำแต่ละคนฟังว่าชุมชนนั้นทำอย่างนี้ ชุมชนนี้ทำอย่างนั้น ทำให้ผู้นำในแต่ละชุมชนอาจจะพบกัน จนกระทั่งมูลนิธิหมู่บ้านจัดเวทีให้พวกเขาได้พบกันเมื่อวันที่ 14-15 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2532 ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา นับเป็นจุดเริ่มต้นในการทำให้ผู้นำได้พบกัน ได้ฟังพาอาศัยกันแลกเปลี่ยนความรู้ การบริหารจัดการ และทรัพยากร จัดตั้งเป็นศูนย์กลางผู้บริโภครจังหวัดสงขลา โดยรวมกลุ่มกันเพื่อซื้อสินค้าจากพ่อค้าเพียงแห่งเดียว เพื่ออำนาจการต่อรองราคาให้ขายในราคาถูกและเท่ากันทุกกลุ่ม และพัฒนาเป็นสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ทำกิจกรรม 7 ประเภท คือ การออมทรัพย์ เครื่องอุปโภคบริโภค ยางพารา การปศุสัตว์ เกษตรผสมผสาน สิ่งแวดล้อม และการศึกษา เป็นการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก การเป็นเครือข่ายทำให้ผู้นำได้พบปะกันเป็นประจำ ได้รับรู้ข่าวสาร ได้เรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกันจนถึงปัจจุบัน เพื่อร่วมกัน

ทำกิจกรรมให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เช่น การก่อตั้งโรงงาน
ทำเส้นขนมจีนที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

ครั้งที่ เกล้า แก้วเพชร ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์และชุมชนนาหว้าที่ย้ำเสมอว่า (เสรี
พงศ์พิศ, 2544 : 52) “คนคนเดียวจะไม่สามารถแก้ปัญหาชุมชน ชุมชนเดียวจะไม่สามารถแก้
ปัญหาระดับตำบล ตำบลเดียวจะไม่สามารถแก้ปัญหาระดับอำเภอ อำเภอเดียวไม่สามารถแก้
ปัญหาระดับจังหวัด จังหวัดเดียวจะไม่สามารถแก้ปัญหาระดับภูมิภาค ภูมิภาคเดียวจะไม่สามารถ
แก้ปัญหาระดับประเทศ ประเทศเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาระดับโลกได้”

3. การศึกษาในส่วนของ การเปลี่ยนแปลงในชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ประชากรที่เป็นผู้นำกลุ่มออมทรัพย์

3.2 ประชากรที่เป็นเกษตรกร ทำเกษตรชาติ

3.1 ประชากรที่เป็นผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มออมทรัพย์ก่อให้เกิด
เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

มีแหล่งเงินทุน กลุ่มออมทรัพย์ทำให้ชาวบ้านสามารถกู้ยืมเงินไปเพื่อใช้หนี้
เงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าที่กู้จากกลุ่ม มีเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนของบุตรหลาน ใช้
ซื้อเครื่องมือประกอบอาชีพ ลงทุนเพิ่มเพื่อขยายกิจการ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้กู้ ไม่ต้องตกเป็นเบี้ยล่างของ
นายทุนและสถาบันการเงินต่างๆ ที่สำคัญคือเงินดอกเบี้ยจะกลับคืนมาตอบแทนพวกเขาในรูปแบบ
เงินปันผลและสวัสดิการ ความสะดวกสบายไม่ต้องเดินทางไปกู้ที่ไหน สถาบันการเงินของเขาอยู่
ในหมู่บ้าน ซึ่งหากต้องการกู้ยืมเงินจำนวนเล็กน้อยหลักร้อยหลักพันเป็นเงินจำนวนไม่มากซึ่งไม่
สามารถกู้ยืมจากธนาคารได้ หรือหากเป็นเงินจำนวนมากชาวบ้านที่ยากจนก็ไม่มีหลักประกันไปค้า
ประกันกับธนาคาร และเมื่อต้องการใช้เงินในยามเร่งด่วนก็สามารถกู้ยืมได้ทันที

มีเงินออม ทุกกลุ่มจะมีกฎระเบียบเหมือนกันคือกำหนดให้สมาชิกต้องมาออม
เงินทุกเดือนแล้วแต่เล็กน้อยตามกำลังของสมาชิก ให้สมาชิกมีระเบียบวินัยในการสะสมเงินทุก
เดือนเพื่อเป็นทุนของตนเอง ดังนั้นถึงแม้จะไม่อยู่ในหมู่บ้านก็จะฝากคนอื่นมาฝากเงินให้ ซึ่งชาว
บ้านจะไม่นำเงินจำนวนเล็กน้อยแล้วเดินทางเข้าเมืองเพื่อนำเงินไปฝากธนาคารสะสมเงินทุกเดือน

มีอำนาจต่อรอง เมื่อชาวบ้านมีเงินของตนเอง มีระบบสวัสดิการของตนเอง มีกลุ่ม/องค์กรชุมชนของตนเองทำให้พวกเขาเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดอำนาจต่อรองขึ้นมา จากหมู่บ้านยากจน พอมีกลุ่มออมทรัพย์ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกรู้สึกว่าเขามีอำนาจพอที่จะไม่ต้องร้องขอความช่วยเหลือจากทางราชการ เพราะพวกเขามีทุนของตนเอง สามารถแก้ปัญหาของตนเองได้ และเป็นฝ่ายที่จะให้กับรัฐ เช่น การนำเงินมาจัดสวัสดิการรักษาพยาบาล ให้เงินบริจาคกับโรงเรียนเพื่อการศึกษาของเด็กที่ขาดแคลน

2. ด้านสังคม

มีสวัสดิการ ทุกกลุ่มจะแบ่งกำไรจัดเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก เช่น เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยก็สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลค่าทดแทนการเจ็บป่วย เมื่อเสียชีวิตก็ได้ค่าทำศพ มีทุนการศึกษา มีสวัสดิการที่แต่ละกลุ่มจัดตั้งขึ้นอย่างหลากหลาย โดยแต่ละกลุ่มมีอัตราการจ่ายมากน้อยแตกต่างกัน คือ กลุ่มไหนมีเงินมากจ่ายมาก กลุ่มไหนมีเงินน้อยก็จ่ายน้อย สิ่งที่ชาวบ้านได้รับคือความมั่นใจ มีหลักประกันในชีวิตที่พวกเขาสร้างขึ้นเอง

มีความสัมพันธ์ กลุ่มทำให้เกิดความเสมอภาคในชุมชน ไม่ว่าจะฐานะใด เมื่อมาอยู่ในกลุ่มแล้วทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทุกประการ กิจกรรมกลุ่มทำให้ชาวบ้านได้มาร่วมรับรู้ปัญหาของกันและกัน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในฐานะคนบ้านเดียวกัน หากสมาชิกไม่สามารถชำระหนี้ให้กับกลุ่มได้ก็จะกลายเป็นเรื่องของทุกคนที่ต้องช่วยกันหาทางออก การไม่จ่ายเงินกลุ่มจึงเกิดขึ้นน้อยมากหรือแทบจะไม่พบเลยในแต่ละกลุ่ม เพราะหากไม่จ่ายหรือโกงเงินกลุ่มก็เท่ากับโกงเงินญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน การลงโทษทางสังคมในหมู่บ้านเป็นเรื่องร้ายแรง ดังนั้นอย่างมากที่สุดก็คือการจ่ายช้าไปบ้างเท่านั้น เมื่อมีทุนในหมู่บ้านก่อให้เกิดอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นจากคนรุ่นใหม่ที่ไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นเพื่อไปทำมาหากินที่อื่น หรือแยกย้ายไปเป็นแรงงานต่างถิ่น ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็มีความแน่นแฟ้น

มีทุนเพื่อพัฒนาชุมชน มีเงินเพื่อนำมาพัฒนาชุมชน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส มีโอกาสได้รับสวัสดิการ ไม่เป็นภาระให้กับภาครัฐ เช่น ที่กลุ่มออมทรัพย์บ้านคลองหว่าซึ่งมี ลักย์ หนูประดิษฐ์ เป็นประธานกลุ่มจะแบ่งเงินผลกำไรปีละ 10,000 บาท เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ซ่อมแซมถนน ทำประปา กลุ่มออมทรัพย์บ้านนาหว้ามีกองทุนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านโดยเฉพาะคือ ของหมู่ 1 และหมู่ 12

3. ด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมชุมชนกลับคืนมาโดยเป็นผลจากการนำกำไรกลุ่มออมทรัพย์มาอนุรักษ์และฟื้นฟู เช่น ที่กลุ่มธนาคารชีวิตของพระครูพิพัฒน โชติจัตติให้มีการฟื้นฟูประเพณีชักพระ

และการแข่งขันเรือพายในเทศกาลออกพรรษาเป็นประจำทุกปี วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนภาคใต้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

4. ด้านการเมือง

ชาวบ้านมีอำนาจในการใช้ทรัพยากรของตนเอง ทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีสิทธิในการรับรู้ว่าเงินถูกนำไปใช้ทำอะไรบ้าง มีสิทธิเสนอความต้องการของตนเอง ซึ่งการแสดงความคิดเห็นจะอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างแต่ไม่แตกแยก การลงมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับกฎระเบียบของกลุ่ม ชาวบ้านรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองโดยเริ่มจากกลุ่มออมทรัพย์

1. การบริหารจัดการเป็นเรื่องของกลุ่ม ไม่มีใครจะเข้ามาแทรกแซงหรือจัดการแทนได้
2. อำนาจในการบริหารจัดการกลุ่มเป็นของชาวบ้าน
3. ไม่ว่าจะเกิดความขัดแย้งหรือประนีประนอม สมาชิกต้องฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน และเลือกสิ่งที่ดีที่สุดที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมกับกลุ่มของพวกเขาเอง

5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านช่วยกันรักษาแหล่งน้ำ รักษาดิน และการปลูกต้นไม้ ปลูกจิตสำนึกของชาวบ้านให้กลับมาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากที่เคยทำลายและนำมาใช้โดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา หรือชุมชนมีพลังในการต่อรองกับรัฐเกี่ยวกับสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

6. ด้านภูมิปัญญา

การรวมกลุ่มออมทรัพย์ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการทุน จัดการเงินคนละสิบบาทยี่สิบบาทของชาวบ้านให้กลายเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่ามหาศาล กลุ่มได้ใช้ภูมิปัญญาร่างกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อใช้ปฏิบัติร่วมกัน ทำให้พวกเขาได้ร่วมกันคิด และรู้ว่าระเบียบเหล่านี้มีที่มาอย่างไรและทำไมจึงเป็นเช่นนั้น กฎกติกาจึงออกมาตามความจำเป็นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในแต่ละชุมชน รวมไปถึงการฟื้นฟูภูมิปัญญาต่างๆ ในชุมชนที่เคยมีในอดีตให้กลับคืนมา เช่น ความรู้ด้านพืชสมุนไพร การรักษาโรค

7. ด้านเทคโนโลยี

นำเงินทุนของกลุ่มไปพัฒนาเทคโนโลยีส่งเสริมอาชีพในชุมชน

3.2 ประชากรที่เป็นเกษตรกร ทำเกษตรทศูสี คือ ทรน หมัดหลี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ

สามารถเลี้ยงดูครอบครัวขนาดใหญ่ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถส่งเสียให้บุตรทุกคนได้เรียนตามความสามารถ สามารถขยายที่ทำกินจาก 10 กว่าไร่เป็น 100 กว่าไร่ หรณหมัดหลี ปลูกพืชผลไม้ท้องถิ่นที่ปลอดสารพิษ เนื่องจากใช้วิถีการธรรมชาติทำให้ต้นทุนไม่สูงทำให้สามารถขายได้ในราคาถูก

2. ด้านสังคม

หรณ หมัดหลี เป็นมุสลิมที่ยึดมั่นในหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด ชักชวนให้คนในครอบครัว ผู้ใกล้ชิดเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมทางศาสนาควบคู่กับการประกอบอาชีพ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชน และพร้อมเผยแพร่ความรู้ในเรื่องเกษตรศาสตร์ให้กับผู้ที่สนใจและนำไปปฏิบัติ

3. ด้านวัฒนธรรม

ส่งเสริมให้ชาวชุมชนรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน ไว้ให้ยืนนาน

4. ด้านการเมือง

มีความสนใจด้านการเมือง เป็นที่เชื่อถือของคนในชุมชนจึงพูดชักชวนให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

5. ด้านทรัพยากร

เป็นเรื่องที่ หรณ หมัดหลี ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเห็นว่าการทำลายสภาพแวดล้อมเป็นการทำลายตนเอง การใช้ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืชทำลายชีวิตเป็นบาป ควรอยู่อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

6. ด้านภูมิปัญญา

เกษตรศาสตร์ เป็นการผสมผสานภูมิปัญญาในด้านการแพทย์แผนโบราณ หลักศาสนาอิสลาม หลักธรรมชาติ การทดลองเป็นระยะเวลานาน

7. เทคโนโลยี

หรณ หมัดหลี ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีใดๆ เลย

4. ปัจจัยและกระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ

4.1 ปัจจัยการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ

จากกรอบแนวคิด สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการเกิดผู้นำมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. เป็นผู้ที่อยู่อาศัย ตั้งรกรากภายในชุมชนเป็นระยะเวลานาน

การอยู่อาศัยในชุมชนเป็นระยะเวลานาน ทำให้ผู้นำเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ ชาวบ้านแน่ใจได้ว่าผู้นำของตนจะไม่อพยพโยกย้ายไปไหนอีก รวมทั้งความเป็นลูกหลาน การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้นำจึงต้องรับผิดชอบกับการกระทำทุกอย่างที่ทำลงไป

2. ผู้นำทุกคนยึดหลักศาสนาในการดำรงชีวิต ทำให้เป็นผู้ประพฤติดี เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน

จากการศึกษา พบว่า ผู้นำทุกคนประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนในชุมชน โดยศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ การมีชีวิตครอบครัวที่ราบรื่น ความซื่อสัตย์เพียงจนมีฐานะครอบครัวที่ดี สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าเป็นคนดีที่จะเป็นผู้นำให้กับชาวบ้านได้

3. ผู้นำเป็นผู้ที่ช่วยเหลือพัฒนาชุมชนมาเป็นระยะเวลานานจนเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประชากรที่ศึกษาได้รับการยอมรับเมื่อเป็นผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลังจากการประกอบอาชีพหลักมาช่วยเหลือชุมชน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและพัฒนาชุมชน จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ อาทิเช่น การสร้างถนน ไฟฟ้า ประปา ประกอบกับการที่ผู้นำได้มีโอกาสช่วยประสานงานให้กับผู้นำคนอื่นๆ ทำให้ได้เรียนรู้งาน อีกทั้งการทำงานร่วมกับชาวบ้านได้เรียนรู้อุปนิสัยใจคอของผู้นำ เห็นความมุ่งมั่นในการทำงาน ทำให้ชาวบ้านให้ความเชื่อถือ เมื่อมีการตั้งกลุ่มหรือทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือ

4. ผู้นำเป็นผู้มีจิตสำนึกและอุปนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่น

จากการศึกษา พบว่า ผู้นำทั้ง 7 ท่านมีชีวิตในวัยเด็กที่ยากจน เมื่อเติบโตขึ้นก็ต้องประสบกับสภาพแวดล้อมและเห็นความยากจนของญาติพี่น้องและคนในชุมชน ประกอบกับได้รับการเลี้ยงดู ปลูกฝังจากบิดามารดาและญาติพี่น้อง เมื่อตนเองได้มีโอกาสเข้ามาทำงานเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็ทำงานอย่างเต็มความสามารถของตนเอง

4.2 กระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติ

จากการศึกษา พบว่า กระบวนการเกิดผู้นำตามธรรมชาติของผู้นำทุกคนมี 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 เกิดสถานการณ์ปัญหาขึ้นกับผู้นำ ครอบครัว ญาติพี่น้อง และผู้นำทุกท่านได้หาหนทางแก้ไขปัญหาที่พบ เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ปัญหาความยากจนขาดแคลนแหล่งเงินทุน การที่ต้องดูแลรับผิดชอบครอบครัวขนาดใหญ่

ขั้นตอนที่ 2 การแก้ปัญหา ผู้นำทั้ง 7 ท่าน ส่วนใหญ่ (6 ท่าน) แก้ปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบและปัญหาความยากจน ด้วยการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มชายขางและกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเกิดจากแนวคิดของตนเองและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่วน ทรน หมัดหีลี้ แก้ไขปัญหาด้วยการทำเกษตรตามแนวทางที่ตนได้คิดค้นขึ้นเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว

ขั้นตอนที่ 3 สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้สำเร็จ ความสำเร็จของการรวมกลุ่มชายขาง คือ การมีอำนาจต่อรอง ความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินมาก แต่หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์สามารถทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ มีอำนาจในการตัดสินใจ การพึ่งพิงเงินจากภายนอกน้อย มีการช่วยเหลือพึ่งพากันระหว่างญาติพี่น้องและคนในชุมชนมากกว่า รู้จักการบริหารจัดการที่ดี มีวินัยในการใช้เงิน รู้จักการเก็บออม มีสวัสดิการเพื่อเป็นหลักประกันในชีวิต เกิดการสร้างกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น ร้านค้าชุมชน หรือนำมาลงทุนเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน ส่วนเกษตรกรชาติสามารถเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ ที่ต้องการการเกษตรอีกทางเลือกหนึ่ง หากต้องการทำการเกษตรแบบพอเพียง นำความรู้ที่ได้จากสวนเกษตรกรชาติไปปรับใช้ให้เหมาะสม เพราะ ทรน หมัดหีลี้ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าเกษตรกรชาติสามารถทำได้จริง

ขั้นตอนที่ 4 ผู้นำได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้ออกมาสู่สาธารณชน เดิมผู้นำทั้ง 7 คน ต่างทำกิจกรรมของตนอยู่แต่เพียงในชุมชนของตน และไม่ได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางราชการกำหนด ผู้นำจึงถูกมองว่าแปลกแยก แหกคอก จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2524-2529) ในสมัย ฯพณฯ เปรม ติณสูตานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีนโยบายที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ประเทศด้วย เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐจึงลงพื้นที่ เพื่อเข้ามาค้นหาและขอความร่วมมือจากผู้นำในชุมชน ให้ช่วยเผยแพร่ความคิด ประสบการณ์การทำงานตามที่ได้ทำมาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่น

5. คุณลักษณะของผู้นำตามธรรมชาติทั้ง 7 ท่าน

5.1 ความซื่อสัตย์

จากการศึกษา พบว่า คุณลักษณะร่วมที่เด่นชัด คือ ความซื่อสัตย์ เนื่องจากผู้นำส่วนใหญ่ (6 ท่าน) เป็นผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับเงิน ที่หมุนเวียนกับการฝากเงิน กู้เงินของชาวบ้าน ความซื่อสัตย์ของผู้นำทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจว่าเงินของพวกเขาจะไม่ถูกโกง และกลุ่มจะไม่ล่มจากการทุจริต ผู้นำทุกคนจึงยึดหลักความซื่อสัตย์ อีกทั้งปลูกฝังให้กรรมการรวมทั้งสมาชิกมีความซื่อสัตย์ต่อกัน สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ลูกบอกทุกคนให้ยึดหลักความซื่อสัตย์ ที่มันล่มเพราะโกงกัน ต้องมีความซื่อสัตย์กลุ่มถึงจะอยู่ได้”

“กฎระเบียบมีอยู่แล้ว ที่สำคัญผู้นำอย่าทำให้เสีย อย่าให้เขาถูก ที่เสียหายก็เสียหายจากหัว ในกลุ่มถ้าสมาชิกมันเบี้ยวมันโกงเสียหายนิดเดียว ถ้ามาเบี้ยวมาโกงในกรรมการเสียหายมาก”

“ลูกวิเคราะห์ออกมาว่ากลุ่มออมทรัพย์ทั่วประเทศที่มันล้มเพราะผู้นำ 99% ยืนยันได้เลยเพราะผู้นำไม่ซื่อสัตย์”

“ลูกระวังตัวและระวังใจตลอดเวลาในการจับต้องเงินที่ไม่ใช่ของเรา คนอื่นโกงเราจะโกงเหมือนคนอื่นหรือเปล่า”

“ซื่อสัตย์มาที่หนึ่ง ไม่ว่าที่ไหนซื่อสัตย์แล้วก็จบ อย่างอื่นไม่ต้องพูดถึง แต่มีปัญหาเพราะผู้นำไม่เป็นผู้นำ”

5.2 เชื่อมั่นในตนเอง

การเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล่าวคือ มั่นใจในสิ่งที่ตนเองคิดและลงมือทำ แม้สิ่งที่ทำจะแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่เดิม ก็ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคใดๆ จนประสบความสำเร็จในท้ายที่สุด แต่ความเชื่อมั่นของผู้นำทุกคนจะเป็นความเชื่อมั่นที่ถูกต้อง เชื่อมั่นในแนวคิด และปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้จนได้รับการยอมรับ สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“นักวิชาการบอกลูกทำไม่ถูก เงินออมต้องไปฝากธนาคารแล้วเวลาจะไปที่ธนาคาร ลูกเถียงว่าทำอย่างนั้นไม่ได้ เราก็จนเหมือนเดิม เรื่องอะไรหาเงินเข้าธนาคาร แล้วเขาก็ถามว่า แล้วลูกทำยังไง ลูกว่ากู้อุ้มกู้อุ้มแล้วดอกเบียยได้กับเรา ถ้ากู้อุ้มธนาคารดอกเบียยธนาคารเอาหมดเถียงกันครึ่งวัน เขาบอกลูกเล่นแชร์ ลูกว่าแชร์ที่ไหนแชร์มันเจ้ามือคนเดียวนี้เจ้ามือ 45 คน ออม

ไม่ยอมไม่รู้ เงินผมผมทำอย่างนี้ผิดตรงไหน ทำตามผมทั้งประเทศรวมเงินให้กู เหลือแล้วค่อยฝาก เหมือนกันทุกกลุ่ม”

“พวกเกษตรกรรุ่นใหม่ทำปุ๋ยทำเกษตรแบบถอยหลังลงคลอง ปุ๋ยว่าไม่เป็นไร ปุ๋ยลงคลองน้ำใสไม่ใช่ลงคลองน้ำขุ่น คิดแล้วต้องทำ ถ้าคิดแล้วไม่ทำไม่มีวันสำเร็จ”

“ทางราชการก็พยายามช่วยเหลือหลายอย่างแต่มันไม่ดีเหมือนเราทำเอง เราต้องปรับเปลี่ยนกฎระเบียบให้สอดคล้องกับชีวิตชาวบ้าน เรารู้ว่าชอบอะไร ชอบความสะดวก ไม่ชอบความยุ่งยาก ทุกชุมชนไม่จำเป็นต้องทำวิธีเดียวกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน”

“เจ้าหน้าที่ธนาคารมาต่อว่าทำให้ธนาคารเสียหายได้ ลูกบอกลองคิดดู ถ้าฝนตกชาวบ้านไม่เอาเงินมาฝากแทนร่ม หรือชาวบ้านเดินทางไม่สะดวกเขาก็ไม่เดินเขาก็ต้องซื้อรถ ถ้าร้านร่มร้านขายรถเป็นลูกค้าธนาคารก็จะเปลืองสมุดบัญชีแค่ 2 เล่ม แล้วไม่เสียเวลาธนาคารประหยัดพนักงานให้ธนาคารด้วย ดังนั้นธนาคารควรสนับสนุนและเจียดผลกำไรมาให้ชาวบ้านบ้าง พอลุงว่าอย่างนี้ก็เงียบไป”

5.3 เสี่ยงละความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

จากการศึกษา พบว่า ผู้นำทั้ง 7 ท่าน เป็นผู้มีความเสี่ยง ทำงานเพื่อชุมชน เป็นระยะเวลาสั้นกว่าผลงานจะเป็นที่ปรากฏ อีกทั้งต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ต้องเสียสละเวลาทำงาน เพื่อชุมชนแทนที่จะเอาไปใช้เพื่อประโยชน์หรือความสุขส่วนตัว โดยไม่มีผลประโยชน์ตอบแทนเป็นเงินทองแต่อย่างใด แต่ทำด้วยความเสี่ยง โดยทุกท่านยืนยันว่าจะทำงานเพื่อชุมชนจนกว่าจะทำได้ ไหว สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“การเป็นผู้นำเกิดจากการทำงานมาตลอด ไปทุกงาน เสียสละเวลา”

“ลุงเป็นทั้งภารโรง เป็นทั้งครูใหญ่ เป็นผู้นำต้องทำทุกอย่าง ผู้นำต้องใช้เวลา ให้การเวลาพิสูจน์คน”

“ตอนนั้นลุงทำฟรีทุกเรื่อง 20 กว่าปี ตอนนี้ลุงเบิกเบี้ยเลี้ยงได้ แต่ที่ทำได้เพราะตอนนี้กลุ่มมีเงินแล้ว”

5.4 ความคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษา พบว่า ผู้นำทั้ง 7 ท่านเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม หรือมีความคิดที่ก้าวหน้ากว่าชาวบ้านทั่วไป มีความคิดที่คนทั่วไปคิดว่าเป็นเพียงความคิดที่ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง แต่ผู้นำก็มุ่งมั่นว่าทำได้ จนผลงานเป็นที่ประจักษ์ สะท้อนจากคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“เขาว่าผมสติเฟื่อง ฝันเกินไป เขาเรียกว่ามันเป็นอุดมการณ์ ผมบอกว่าเป็นแค่และ อุดมการณ์ที่ผมจะทำ”

“คนดี คนเมาก็มี แต่ที่เขาไม่ทำผิดระเบียบ เพราะเราไม่ร่างระเบียบให้เขาทำผิด ตรงนี้เป็นประเด็นที่ใครมองไม่ได้ และไม่มีสอนในมหาลัย”

“ความคิดเกิดจากรดึกดึก ถ้าวิ่งรอบเมืองตลอดทาง 5 บาท ซ้อมมาคั้นเป็นแสน เก็บ 5 บาทรอบเมืองเมื่อไรจะคุ้ม คิดว่าขึ้นแล้วลงๆ เหมือนกับเงินทำให้มันออกเร็วๆ ส่งดอกเป็น รายเดือน ก็ให้คนกู้ใหม่ เพิ่มลูกหนี้ พอคนกู้ปั๊บมันออกดอกทันทีเลย”

6. บทบาท ผลงานของผู้นำตามธรรมชาติ

6.1 บทบาทของผู้นำ

6.1.1 บทบาทเป็นผู้นำทางความคิดให้กับชาวบ้านเพื่อช่วยเหลือชุมชน

บทบาทของผู้นำ คือ เป็นผู้นำด้านความคิดที่ก้าวหน้ากว่าชาวบ้านทั่วไป เป็นผู้ที่สามารถติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านได้ นำความคิดแก้ปัญหาให้กับ ชุมชน ทำให้เป็นรูปธรรม หากไม่มีผู้นำเหล่านี้ก็จะเกิดกลุ่มและแนวคิดคงไม่ถูกขยายไปสู่ กลุ่มอื่นๆ เริ่มแรกผู้นำจัดตั้งกลุ่มเล็ก เมื่อเห็นผลประโยชน์ที่ได้รับชาวบ้านก็จะสมัครเป็นสมาชิก เพิ่มขึ้น หรือเอาเป็นแบบอย่างเพื่อนำปฏิบัติต่อไป

6.1.2 บทบาทเป็นผู้นำชักจูงให้ชาวบ้านมาร่วมกันแก้ปัญหา

บทบาทของผู้นำ โดยชักจูงชาวบ้านให้มาร่วมกันแก้ปัญหา จากการศึกษา พบว่า ผู้นำเป็นผู้ที่มีความมานะอดทนในการโน้มน้าวชาวบ้านให้มารวมกลุ่ม/องค์กร เนื่องจาก ปัญหาหลายด้าน เช่น เคยมีการก่อตั้งกลุ่มมาแล้วจากหน่วยราชการแล้วล้มเลิกไป หรือมีการ ทุจริตภายในกลุ่มทำให้ชาวบ้านไม่อยากจะข้องเกี่ยวกับ ชาวบ้านไม่มีความรู้ความเข้าใจว่ากลุ่ม ออมทรัพย์คืออะไร ปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้นำต้องใช้ระยะเวลาและพุดจาทำความเข้าใจกับชาวบ้าน จนชาวบ้านเกิดความซึมซับและต้องการให้มีการก่อตั้งกลุ่ม

6.1.3 บทบาทการเป็นผู้บริหารจัดการ

ผลการศึกษาพบว่า จากประชากรทั้ง 7 ตำบล ประชากรส่วนใหญ่ 6 ตำบล เป็นผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ มีบทบาทที่คล้ายคลึงกัน คือ เป็นผู้บริหารจัดการกลุ่ม เป็นผู้วางแผนและ

ดำเนินการร่วมกับกรรมการและสมาชิกกลุ่ม ด้วยความเป็นผู้ที่รู้จักปัญหาของชุมชน รู้วิธีที่จะบริหารจัดการกลุ่มให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

6.2 ผลงานของผู้นำตามธรรมชาติ

จากการศึกษา พบว่า ผู้นำมีผลงานแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

6.2.1 เป็นบุคคลที่ริเริ่มการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของชุมชน สร้างสวัสดิการ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนสามารถพึ่งพิงตนเอง

6.2.2 พัฒนาคณะความรู้ทางการเกษตรแบบธาตุสี่ อาศัยหลักการพึ่งพิงของพืชในธรรมชาติเพื่อการเกื้อกูลและอยู่ร่วมกัน โดยสามารถปลูกพืชแต่ละชนิดที่มีธาตุหลักอย่างใดอย่างหนึ่ง และให้ผลได้ดีโดยไม่จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยใดๆ เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรอื่นๆ และเป็นการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านพร้อมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ